

Letni časi.

Pravljica. Zapisal Silvester K.

(Konec.)

Prihodnji teden odide srednji brat. Bil je po svojih lastnostih nekoliko boljši od starejšega, pa vendar ne takšen, kot bi moral biti. Koncem devetega dne pride že sredi noči do mož, ki so sedeli okoli ognja. Vsede se k njim in se začne razgovarjati. Možje mu stavijo vprašanja o letnih časih. Brat govori eno in drugo, zdaj hvali to in ono, a kmalu zopet najde kaj graje vrednega, konča pa s slabo in žaljivo oceno vsakega letnega časa. Kakor hitro konča, sedi osamljen v temi. Mož in ognja ni nikjer. Boječ se, da bi se mu znalo pripetiti tako kakor starejšemu bratu, skoči kvišku in jame bežati. Vedno se mu pa dozdeva, kakor bi kdo tekkel za njim; mnogokrat se prevrže čez korenino, ki se mu je zapletala med noge, a grmovje in trnovje mu trgata obleko in kožo. Sicer pa ni bilo nič hujšega. Upehan, gladen, raztrgan in potolčen dospe domov, jezeč se na tihem, da ni imel tudi njegov pot nikakšnega uspeha.

Čez teden dni gre na pot najmlajši brat. Škodoželjno se mu posmehujeta starejša dva, prepričana, da se mu ne more goditi drugače kakor njima. Najmlajši pa se ne zmeni za posmehovanje in gre vesel naprej. Kako lepa in vesela se mu zdi природа! Skoraj pozabi v nji, čemu je odšel po svetu. Da bi dal duška polnemu srcu, začne popevati vesele pesmice.

Devetega dne že proti mraku dospe do gozda. Urno stopi naprej ne boječ se noči, kajti na nebu se začno prižigati lučce, ki mu dovolj razsvetljujejo temo.

„Ko bi bile vse te zvezdice sami svetli zlati in bi imel tako visoko lestvo, da bi jo lahko naslonil ob nebni oblok in obral te zlate, bi bil res bogat. Toda kaj bi počel z njimi? Preobilica denarja dela le skrbi. Da bi mi zlatov ne odnesli tatovi, moral bi si sezidati veliko in močno klet, kakršna je naša cerkev, in moral bi jo zapreti z dvojnimi durmi. Zlate bi moral napolniti v močne, z železom trdno okovane zaboje in te postaviti v klet. Oh, koliko bi bilo to dela in skrbi! Naposled bi pa morda še ne bil zadovoljen in bi zahteval še več in vedno več.“ Zamahnil je z roko po zraku, kakor bi hotel reči, naj ostanejo zlati, kjer so. Svetle zvezdice mu tudi koristijo s svojo svetlobo. Spomni se pa tudi, kako žalostno bi bilo nočno nebo, ko bi ne imelo tega blestečega kinča.

Nakrat zapazi pred sabo v daljavi lučco, ki postaja tem večja, čimbolj se ji bliža. Brž pospeši korake in kmalu stoji pred velikim ognjem. Ob njem zagleda štiri može. Ko si jih ogleda, vidi, da so res takšni, kakršne sta jih bila opisala brata. Možje sede molče in ravnajo, kakor bi ga ne videli. Popotnik si misli: „Morda pa prideš lahko mimo njih?“ A ni mu mogoče; ravno njemu nasproti se dviga gosta in visoka živa meja kot mogočen zid, katere ni bilo videti prej. V istem trenutku pa se vpro pogledi štirih mož vanj, tako da nehote prime za klobuk in prijazno pozdravi:

„Dober večer, možje! Ali mi dovolite, da se nekoliko pogrejem pri vašem ognju?“ Kakor je nehote segel po klobuku, tako nehote stavi tudi to vprašanje, kajti ob pogledu na starega sivca začuti po vsem telesu pretresujoč mraz. Možje prikimajo, in najmlajši brat se vsede k ognju. Sede med starega sivca v zimski obleki in moža z lovsko opravo. Mladenič se sicer ni bal mož, a vendar ni mogel izpregovoriti. Nem nekaj časa sedi pri ognju in zre vanj. Čudna okolica in čudni možje so skrivnostno vplivali nanj.

Pa se obrne mož sivček k njemu, pogleda ga od nog do glave in reče: „Kaj hodiš po tej okolici? Kaj hočeš?“

Mladenič ga plaho pogleda, ko začuti mraz njegovih oči, naposled pa odgovori prav odkritosrčno: „Oče so mi umrli. Imam pa dva brata, ki prav osorno ravnata z menoj. Ker sem pa slišal, da je tukaj nekje v bližini začaran grad in v njem dosti bogastva, napotil sem se do vas, da tudi poizkusim srečo. Morda se mi boljše izteče kot mojima bratoma.“

Možje molče. Mladenič čuti le toliko, da so ob zadnjih besedah postali njihovi pogledi veliko bolj strogi.

„Da, da — tvoja brata sta bila tukaj?“ reče sivček kakor zase. In spet izpregovori: „Ali ne veš, kaj se je prigodilo bratoma? In ti se drzneš tudi semkaj?“

„Nisem pomislil, da bi se mi utegnilo zgoditi kaj hudega“, reče mladenič. „Saj tudi jaz ne želim nikomur nič hudega. Prišel pa sem po srečo, ker bi se rad rešil trdega jarma svojih nestrpnih bratov. Sila me je izgnala iz rojstne hiše. Spet jo bom moral poiskati, ako pri vas ne najdem boljše sreče.“

Starček pokima in reče: „Verjamem ti, kar si rekel. Videti si pošten in kakor sodim, ne hlepiš po bogastvu kakor tvoja brata. Torej mi pa povej, kakó presodiš zimo. Opiši mi jo odkritosrčno ravno tako, kakršna se ti dozdeva leta in leta.“

Mladeniču se zasvetijo oči. Brata mu nista hotela doma povedati, kakšne odgovore treba dati štirim možem. Da bo pa govoril lahko kaj tako navadnega, tega si ne bi bil mislil. Brez premisleka torej začne pripovedovati, kakor mu ravno pridejo besede druga za drugo.

„Zima je tisti letni čas, katerega črte ljudje navadno najbolj. Tudi moja dva brata sta se leto in leto hudovala na zimo in bila ravno v zimskem času najbolj nestrpna. Premnogokrat sem se jima umaknil. Šel sem vun na prosto in sem prišel do spoznanja, da ima zima kakor vsak drugi letni čas svoje dobrote. Oče so pravili nam sinovom, da bi za ljudi ne bilo dobro, ako bi bili vedno le lepi dnevi. Ljudje bi se jih naveličali, da bi se jim ne zdeli več lepi. Saj začne presedati tudi preveliko in predolgo veselje. — Največje vrednosti je zima pač za kmeta. Po trudapolnem delu, katero je imel spomladi, poleti in jeseni, odpočije si lahko čez zimo. Kadeč svojo pipico sedi zadovoljno pri topli peči in gleda skozi okno, kako zunaj burja in veter sipljeta goste snežinke. Toda nevajen popolnega mirovanja neče rok držati križem: popravlja si grablje in vile, dela novo orodje, streže živini, bere koristne knjige in časopise in se tako krepi na duhu in

telesu za novo delavno dobo, ki se ima zopet pričeti spomladi. Tudi želodcu lahko postreže pozimi bolj. Vince, ki mu ga je v jeseni rodila žlahtna vinska trta, postane na zimo čisto, in rad si ga privošči kapljico. Vsede se za mizo, postavi vrč predse, gospodinja pa mu prinese svinjine, katero so mu ravno v tem letnem času dali debeluhasti ščetinci — in če se mu vmes na vilice nabode kakšna okusna klobasica, je ne zaničuje, ampak gre mu še veliko bolje v slast. Kmetu pa dela zima tudi na polju mnogo koristi, posebno kadar ne primanjkuje snega. Sneg pokrije ozimino in jo varuje mraza. Spomladi pa pogleda žito izpod izginjajoče snežne odeje in začne kmeta navdajati z veselimi upi dobre in obilne letine. Zemlja počiva in se pripravlja, da po minuli zimi tem lažje pokaže svojo plodovitost. Mraz jo dobrodejno prerahlja, tajajoči se sneg jo napoji, in kadar ga je prav obilo in ga topli jug začne tajati z vso silo, zalije snežnica vse luknje in rove po njivah in travnikih ter potopi pod zemljo skrite poljske miši in drugo zalego, ki izpodgrizuje koreninice in uničuje žito in druge poljske pridelke. Res naredi včasih sneg tudi škodo, pa kmet polomljena drevesa porabi za kurjavo. Tudi se les ravno pozimi spravlja najlažje iz zakotnih krajev do cest in hiš. Kdo naj reče, da je zima žalosten čas, ko se vendar ravno pozimi vrše vse najhrupnejše zabave, veselice in igre! Ljudje po mestih hodijo v gledališča in si tako preganjajo dolgčas zimskih večerov. In kaj šele otroci! Skačejo in letajo po snegu, delajo snežene može, bijejo nekrvave boje, v katerih mesto krogelj frče snežne kepe, in ko se naveličajo snega, se drsajo po ledu ali pa se vozijo na saneh. Eden najlepših praznikov, katerega obhaja verno ljudstvo, je praznik Kristusovega rojstva in ta se obhaja pozimi. Koliko veselih otročjih obrazov je videti okrog lepo okinčanega, v mnogobrojnih darilih in lučkah se blestečega drevesca! Še marsikaj je povedati o zimi, pa mislim, da sem za silo povedal dovolj.“

Mladenič preneha in se ozre po možeh. Takoj na prvi mah vidi, da so postali njihovi obrazi veselejši. Posebno starčeve oči so izgubile vso svojo ledeno ostrost in so se iskriale prav dobrohotno in zadovoljno. Tudi tisti mrzli obraz se mu je zdel nakrat jako prijazen in prikupljiv.

„Deček“, oglasi se starček, „mislil bi skoraj, da se hočeš komu prikupiti s svojimi besedami, ki so bile zimi pravi slivospev. Pa govoril si z navdušenjem, katero se ne dá kupiti z denarjem in katero pozna le ta, ki ljubi mater naravo. Sicer ne rečem nič, si li govoril dovoljno ali ne, boš li dosegel svoj namen ali ne, kajti odgovoriti še imaš tudi mojim trem tovarišem. Ako nam bodeš dovolj, imel boš srečo.“ Starec umolkne in se zazre nepremično v ogenj. A že se oglasi drugi mož, mož v lovčevi opravi.

„Po pripovedovanju soditi, znaš ceniti zimo, kakor res zasluži. Kako pa meniš o jeseni?“

„Jesen“, povzame mladenič, „je tisti letni čas, ki pokaže kmetu, kaj si je pridelal s svojim znojem in s svojimi žulji. Žito je požeto in spravljeno, kadar pripušča čas, se oglašča peketanje čilih mlatičev. Kako je kmetu všeč takšna godba! Kmalu se bodo vezale vreče, napregel se bo konjiček in veselo se bo šlo proti mlinu, da bo moke dovolj za celo zimo. In zopet

se bo peljalo, toda takrat se bodeta napregla dva konjička, kajti voz bo poln in visoko naložen. Cesta pa bo držala proti mestu, kjer se bode žito, kar ga bode čez rabo, prodalo za težke novce. Tako v duhu prevdarja kmet, ko vstane v jutranjem mraku in sliši mlatiče, ki so že vstali nekoliko prej. Brž pokliče hlapce, vrže koso čez ramo, vtakne vodir z brusnim kamenom in dobrovoljen gre na travnik, kajti otava je že velika in lepa in treba jo je pokositi. Spravljanja in opravkov ni konca ne kraja. Komaj je otava pod streho, že je zopet treba gnojiti in sejati; ozimina hoče že v jeseni v zemljo, da bo gospodarski blagoslov tem obilnejši v prihodnjem letu. Ali pa mislite, da kmeta jezi to trudapolno spravljanje? Kaj še! Boga hvali, da ima polne roke dela, in čim polnejše so, tem več vrednosti je pri hiši. Pridni gospodarji se ponašajo lahko, da niso pasli lenobe in da veljajo nekaj, ker imajo polna podstrešja in polna gospodarska poslopja. V vinogradnih krajih pa pokajo topiči in naznanjajo, da se je pričela trgateg. Vesele pesmi orijo po vinogradih in glasno vriskanje odmeva od gor, in kmalu vabi sosed sosedu v klet, da mu ponudi letošnje kapljice. A ne stiska se samo grozdje, ampak tudi hruške in jabolka morajo pokazati, kaj so vredne; sadna pijača gre žejnemu človeku dobro v slast. S strelji v vinogradih soglašajo včasih tudi kakšen strel v gozdu. Lovec je, ki željno pričakuje jesensko lovsko dobo in se plazi po tihih in skritih potih za divjačino. Komaj je obrano raznovrstno sadje, že začne jesen barvati listje; prej lepo zelen list za listom zdaj rumeni ali se rdeči, dokler naposled ne odpade. Jesen dobro uči človeka, da se bode tudi njemu približala jesen. Opominja ga, naj se v krepki dobi pripravlja za starost, naj nabira in dela, da bo imel v svoji jeseni kaj žeti in uživati.“

Mladenič radovedno pogleda v moža, ki se mu resno nasmehne in pokima z glavo. „Prav govoriš, deček“, reče, „jesen je res prijetna. To je čas spravljanja — seveda le tistemu, ki ni čez pomlad in poletje držal rok navskriž. Kdor ne dela in ne pripravlja, ne bode imel česa spravljati v jeseni. Pa če mu bo tudi žal prejšnje lenobe, vendar je čas zamujen in ne pomaga več nobeno tarnanje.“ Mož se obrne proti ognju, a že izpregovori tretji s slamnikom na glavi in z zavihanima rokavoma:

„Prav govoriš, mladi prijatelj! Povej pa tudi meni kaj o poletju.“

„Poletje je tisti letni čas, ki najmanj ugađa lenuhom“, začne mladenič. „Poletna vročina jih preganja, da si iščejo sence. Pridni pa, kateremu kaplja znoj s čela, ne mara nič, dela naprej in se tolaži, da si bo tem bolje odpočil čez noč. Poletje nam prinaša obilo cvetličja, med katero seje ob solnčnatih porobkih rdeče jagode. Solnce res žge čez dan, a ko zatone, nastopijo tihi in mirni večeri in svetle, sanjave noči. Jutra so prijetno hladna in njih obilna rosa poji žejne rastline. Kako prijetno je potovati poletnega večera, ko diha hlad vonjavo svežega sena, in odmeva vsa narava neštevilnih glasov, ki so čez dan molčali v hudi vročini. Poletje je tisti letni čas, ki dá vrtni in drugi zelenjavi najlepšo rast in nam zori žito, iz katerega si pripravlja človek svoj vsakdanji kruh. S srpom in vozom odrine kmet na polje, da spravi nebeške dari. Hvaležno sklene roke, obrne oko

proti nebu in se zahvali Stvarniku za obilo nebeškega blagoslova. Poletje nam kaže tudi čarobne slike. Nad goro se kupičijo oblaki in se valé vedno bliže in bliže. Črni in temni so, samo ob robéh se svetlijo srebrnosvetlo. Pripravljajo se, da preprežejo vse nebo. Od daleč se oglasi grom, rahlo začetkoma in mirmrajoče. A kmalu zakrijejo oblaki solnce, ljudje in živina iščejo zavetja, veter buči z veliko silo, blisk šviga semintja, kar se zasveti, da vzame človeku vid, in močen grom pretrese s strahovito silo nebo in zemljo. Burja piha čez poljane, lomí drevje, trga in odnaša strehe, dež pa v gostih curkih bije na zemljo. Če je Bog ljudem milostljiv, tedaj odpluje nevihta dalje, nebo se zvedri in je bolj modro kot prej: solnce zasije in narava se zablešči kakor novorojena. Mnogokrat pa uniči toča vse pridelke, toda to je znamenje, da je božja roka kaznovala človeka, ker ni živel, kakor mu velevalo božje in cerkvene zapovedi. — Poletje je najtoplejši letni čas. Človek se res mnogo potí, kar ni marsikomu ljubo, toda potenje hladi človeka in je zdravo zanj. Če si pa hoče odpočiti in se hoče ohladiti, ima sence dovolj; stopi pa tudi lahko v vodo, iz katere pride zopet čil in krepek.“

Mladenič preneha. Skrivnostni mož samo pokima in ne reče nič. Najmlajši izmed tistih mōž pa ga prijazno pogleda in reče: „Gotovo nisi hudooben človek, ker priznaš vsaki reči dobre strani. Mislim, da si zadovoljen tudi s pomladjo?“

„Kako bi ne bil“, pritrđi mladenič. „Saj je pomlad najlepši letni čas. Koliko mičnih pesmic jo opeva. Prinaša vsakemu človeškemu čutu nekaj novega. Oči razveseljuje s svežim zelenjem in s pisanim cvetjem; prijetnemu vetriču velevala, naj ti ljubo gladi in boža lice; pa ti prinaša tudi najprijetnejše vonjave vzklikih cvetic; po gozdih se oglašajo krilate ptice in polnijo ušesa z milim petjem; iz zemlje pa privabi pomlad okusno zelenjavo in rdeče jagode ter izzori črešnje in marelice. Tice selivke, ki so nas zapustile v jeseni, se vračajo zopet in vesele pozdravljajo. Škrjanček se že v prvem jutru vrti po zraku; iz gozda se oglašá kukavica; v grmovju prepeva slavček; po cvetju šumé čebelice in nabirajo sladki med, — vse je živo in veselo. Med ptičje petje se vmešavajo glasovi pastirskih piščalk. Kmet hodi zgodaj na polje, orje in seje; po vinogradih pa delajo pridni kopači. Solnce sije prijetno in toplo in vabi stare ljudi, da gredó posedat na klop pred hišo. Še celo bolnik, ki je celo zimo preležal na postelji, jame upati, da mu bo vesela pomlad vrnila zdravje. Otrokom je zopet odprta pot na trato. Tamkaj se igrajo, letajo in skačejo od jutra do večera. Z novoprerojeno naravo je tudi človek kakor novoprerojen in hvali Stvarnika, ki mu je pokazal vsemogočno, vseoživljajočo in vseosrečujočo svojo roko.“ —

Komaj konča mladenič svoj govor, kar opazi okoli sebe čudno izpremembo. Ogenj ugasne, noč pa se hipoma izpremeni v najlepše svetlo jutro. Kakor bi bila iz zemlje izrastla, stoji pred mladeničem bogato obložena miza. Kdo bi našteval vse jedi, katere je ponujala? Možje obstopijo mizo, nastavijo vsak svoj rog na usta, in kar zasliši mladenič godbo, kakršne

še ni slišal nikdar. Mili glasovi mu čudno oveselé srce. Zdi se mu, da bi to godbo poslušal vse svoje življenje. Eden izmed čudnih mož veli mladeniču, naj se vsede k mizi in naj izbere jedi. Vsedejo se tudi možje. Mladenič še nikdar ni užival tako okusnih jedi in še nikdar ni pil tako dobre in sladke pijače. V živahnih razgovorih mine obed in brž se zahvali mladenič za gostoljubno postrežbo.

„Nič se ne zahvaljuj“, mu odgovori beli starec, „saj si jedel svoje jedi in pil svojo pijačo. Vse, kar je bilo in je še na mizi, vse je iz grada, ki je tvoja lastnina. Do zdaj se je godilo vse na čuden način, a od zdaj bo šlo vse naravnim putem.“

Možje vstanejo. Istočasno se zasliši drdranje voza, in kmalu se prikaže krasna kočija. Mladenič jo gleda začuden. Ko se pa ozre, ne vidi več štirih mož, pa tudi mize nikjer. Kočija se ustavi pred njim. Kočijaž stopi pred mladeniča, pozdravi ga kot svojega gospodarja in prosi, naj se vsede v voz. Mladeniču se zazdi, kakor da bi se mu sanjalo. Vsede se v zoz in po kratki, a nagli vožnji dospe na krasno livado, sredi katere se je dvigal velik in prelep grad. Pred gradom ga sprejme velika množica slug in služkinj in ga vesela pozdravi. Ginjen in srečen gre mladenič v prekrasno sobano, kjer obleče pripravljena dragocena oblačila. Mnogobrojni družini postane dober gospodar. V svoji sreči se pa vendar ne prevzame in ne pozabi svojih bratov. Dobrosrčno pozabi vse nezgode, ki sta mu jih prizadela trdosrčna brata. Vzame ju k sebi in skrbi zanju prav po bratovsko. Kmalu zaslovi mladi graščak daleč po deželi kot dobrotnik ubožcev in sirot. Hvaljen in slavljen dočaka visoko starost.

Dobro srce in nepokvarjeno dušo povsod varuje in blagoslavlja Bog.

Sredpostno sredo.

No, je bil pa že Kosmačev pôleg!“ Takó so navadno rekali ljudje, kadar se je izvedelo kaj hudomušnega in nagajivega. Ponajvečkrat so imeli prav.

Bil je pa res vseh muh poln tisti Nande Kosmačev; ne samo nedolžnih muh, tudi mnogo zlobe je tičalo v njegovi glavi in v njegovem srcu.

Radi teh lastnosti so ga imeli tudi v šoli tako radi, da so ga kar pet let zaporedoma obdržali v prvem razredu. Bil je kar za par glav višji od drugih kratkohlačarjev; seveda navihan pa bolj kot vsi drugi — kmetiški in gosposki.

Kolikokrat je zvodil za nos nedolžne meščanske šolarčke! Pa so ga vseeno vedno poslušali in mu verjeli; menda zato, ker je bil velik in so mislili, da zato ne laže in kaj več ve.

Tam za Škarjevo vrtno ograjo je imel najrajši svoj shod. O tem so pričali nebrojni podpisi in raznovrstne risarije, delo Nandetove umetne roke.